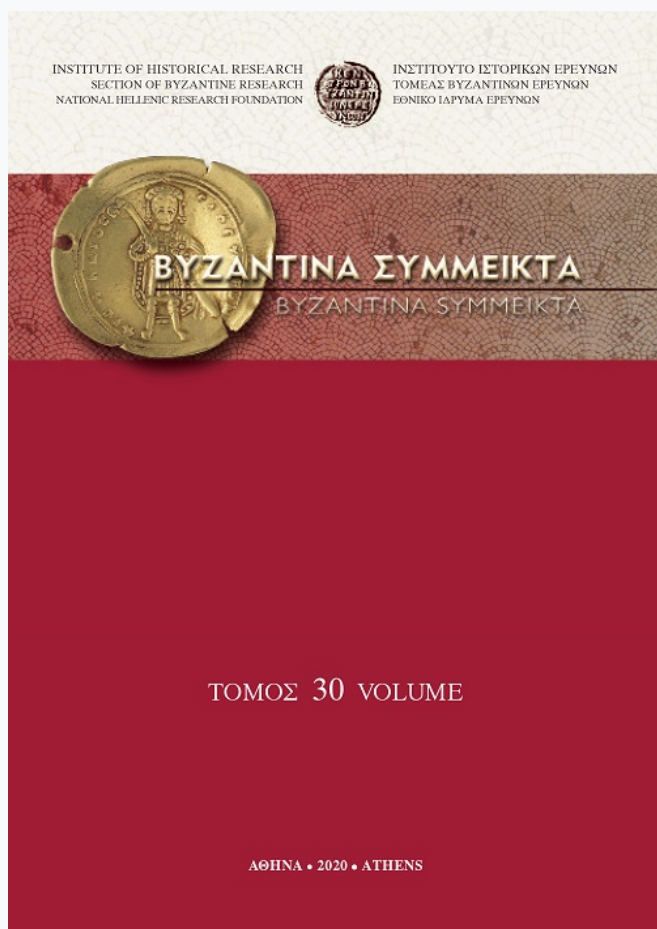

Vol 30

BYZANTINA SYMMEIKTA 30

Βιβλιοκρισία: K. LEVRIE, Jean Pédiasimos: *Essai sur les douze travaux d'Héracles*. Édition critique, traduction et introduction [Orientalia Lovaniensia Analecta 270. Bibliothèque de Byzantion, 16], Leuven: Peeters, 2018

Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: [10.12681/byzsym.25240](https://doi.org/10.12681/byzsym.25240)

Copyright © 2020, Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Σ. (2020). Βιβλιοκρισία: K. LEVRIE, Jean Pédiasimos: Essai sur les douze travaux d'Héracles. Édition critique, traduction et introduction [Orientalia Lovaniensia Analecta 270. Bibliothèque de Byzantion, 16], Leuven: Peeters, 2018. *Byzantina Symmeikta*, 30, 427–430. <https://doi.org/10.12681/byzsym.25240>

K. LEVRIE, *Jean Pédiasimos: Essai sur les douze travaux d'Héracles. Édition critique, traduction et introduction* [Orientalia Lovaniensia Analecta 270. Bibliothèque de Byzantion, 16], Leuven: Peeters, 2018, σελ. 150. ISBN 978-90-429-3557-0

Ἀντικείμενο τοῦ παρόντος βιβλίου εἶναι ἡ κριτικὴ ἔκδοση τοῦ μικροῦ κειμένου ποὺ συνέγραψε συνοψίζοντας τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ ὁ Ἰωάννης Πεδιάσιμος (PLP 22235), μία ἀπὸ τὶς ἥσσονες, ἀλλὰ ὄχι ἀδιάφορες, συγγραφικὲς μορφὲς τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων (περίπου 1240-1310/1314). Καταγόμενος πιθανότατα ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη, ὁ Πεδιάσιμος ὀλοκλήρωσε τὴν ἐκπαίδευσή του στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἔλαβε τὸν τίτλο τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων. Ἀργότερα (περὶ τὸ 1280) μαρτυρεῖται ὡς χαρτοφύλαξ τῆς μητροπόλεως Ἀχρίδας καί, καθὼς τείνει νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ταύτισή του μὲ τὸν διάκονο Ἰωάννη Πόθο (ὁ ὁποῖος περὶ τὸ 1284 εἶχε χρηματίσει μέγας σακελλάριος τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης), φαίνεται ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του τὰ πέρασε στὴν γενέτειρά του διδάσκοντας. Ὑπῆρξε πολυγραφότατος, μὲ συγγραφικὸ ἔργο ποὺ καλύπτει ποικίλους τομεῖς τοῦ ἐπιστητοῦ (φιλολογία, φιλοσοφία, μυθολογία, μαθηματικά, ἀστρονομία, ἱατρικὴ, νομικὴ, μουσικὴ). Ὅλα αὐτὰ σκιαγραφοῦνται στὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ εἰσαγωγικοῦ τμήματος τοῦ βιβλίου (σσ. 1-10), ὅπου καὶ πλήρης κατάλογος τῶν ἔργων τοῦ Πεδιασίμου (σσ. 4-6)¹ καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία· σχολιάζονται ἐπίσης καὶ οἱ ἕως τώρα ἀπόψεις τῆς σύγχρονης φιλολογικῆς κριτικῆς γιὰ τὸν λόγιον, οἱ ὁποῖες κρίνονται ὡς ἀυστηρές· συνολικὰ τὸ ἔργο του θὰ ἄξιζε νὰ μελετηθεῖ εὐρύτερα. Στὸ δεῦτερον κεφάλαιο τῆς εἰσαγωγῆς (σσ. 11-31) ἐξετάζεται συστηματικότερα τὸ κείμενον γιὰ τοὺς ἡράκλειους ἄθλους [στὸ ἐξῆς *libellus*]²: ἀρχικὰ γίνεται λόγος γιὰ τὴν

1. Στὶς σσ. 4 καὶ 112 διορθωτέον: Fr. Dübner ἀντὶ D. Dübner καὶ σ. 5 Esiodo ἀντὶ Esiodi

2. Τὸ κείμενον συνήθως στοὺς καταλόγους χειρογράφων καὶ στὰ ἐγχειρίδια ἀναγράφεται ὡς *libellus de duodecim Herculis laboribus*.

μυθογραφία, καθώς ο libellus αποτελεί παράφραση τμήματος από το δεύτερο βιβλίο (κεφ. 72-126) της μυθογραφικής συλλογής *Βιβλιοθήκη* του Ψευδο - Απολλοδώρου. Συγκρίνεται στην συνέχεια λεπτομερώς το πρωτότυπο με την απόδοση του Πεδιασίμου, με σκοπό να αναδειχθεί η μέθοδος που ακολουθήσε ο βυζαντινός λόγιος (ο οποίος φαίνεται ότι βασίστηκε σε χειρόγραφο της *Βιβλιοθήκης* καλύτερο από τα διασωθέντα που μάς παραδίδουν το κείμενο). Έπιχειρείται επίσης σύγκριση του libellus με το ιαμβικό ποίημα για τους άθλους του Ἡρακλή³, θεωρούμενο και αυτό έργο του Πεδιασίμου και συντεθειμένο επίσης για διδακτικούς σκοπούς, πιθανότατα πριν από την συγγραφή των πεζών άθλων, οι οποίοι έχουν μεικτό χαρακτήρα, καθώς συνδυάζουν την σχεδογραφία με την λογοτεχνική παράφραση (σ. 31). Στο τρίτο κεφάλαιο της εισαγωγής (σσ. 32-79) απαριθμούνται και περιγράφονται οι κώδικες που χρησιμοποιήθηκαν για την κριτική έκδοση, χωρίς άξιώσεις πλήρους κωδικολογικής περιγραφής, αλλά με έμφαση περισσότερο στην ιστορία και στο περιεχόμενό τους, και κυρίως σε ό,τι σχετίζεται με το κείμενο του Πεδιασίμου (σ. 32, σημ. 103). Συγκρίνονται επίσης οι προηγούμενες έντυπες εκδόσεις του κειμένου. Στην ένότητα αυτή είναι απαραίτητες όρισμένες συμπληρωματικές παρατηρήσεις. Αρχικά να σημειωθεί ότι ο libellus συμπεριλαμβάνεται και στην σχεδογραφική συλλογή του κώδικα Laur. 56.17, ο οποίος προέρχεται από τους κύκλους του Ἰωάννη Πεδιασίμου⁴, και διασώζεται και σε άλλα χειρόγραφα⁵. Επίσης: α) Ὁ Γεώργιος ρήτωρ της Μητροπόλεως Αΐνου, κτήτωρ του χειρογράφου TA 152 του Μουσείου Μπενάκη (σ. 34), είναι φυσικά ο Γεώργιος Κόντης⁶. β) Για τον Ἰωάννη Κορέση, κτήτορα του κώδικα Laurent. 74.13 (σ. 44) βλ. και τα γραφόμενα του Κ. Ἀμάντου⁷. γ) Για τον Ἀνδρέα Δώνο, γραφέα του κώδικα Bodl. Barocc. Gr. 72 (σ. 54), έχει

3. Έκδ. B. Knös, Ein spätgriechisches Gedicht über die Arbeiten des Herakles, *BZ* 17 (1908), 397-429.

4. Η σχεδογραφική αυτή συλλογή εκδόθηκε προσφάτως από τους I. VASSIS – S. KOTZABASSI – I. POLEMIS, A Byzantine Textbook of the Palaeologan period. The Schedographic Collection of ms Laurentianus 56.17, *Παρεκβολαί* 9 (2019), 33-182.

5. Βλ. π.χ. Δ. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Παρατηρήσεις στους Άθλους του Ἡρακλέους του Ἰωάννη Πεδιασίμου, *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 30 (2020), 185-198, κυρίως 188.

6. Για τον οποίο βλ. τελευταία Λ. ΜΑΝΟΥ, Γεώργιος Κόντης ρήτωρ της Μητροπόλεως Αΐνου και έκδικος της Μεγάλης Έκκλησίας. Βίος και έργο, *Βυζαντινά* 25 (2005), 293-313.

7. Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ, *Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, 1566-1822 (Σχολεῖα καὶ Λόγιοι)*, Πειραιεύς 1946, 54-56.

γράψει προσφάτως ὁ Ι. Βάσσης⁸. δ) ὁ ἀναφερόμενος ὡς Nicolas Artabasdos Rhabdos (σ. 57) εἶναι ὁ Νικόλαος Ἀρτάβασδος Ραβδάς (PLP 1437)⁹. ε) Γιὰ τὸν Ματθαῖο Καμαριώτη ὡς γραφέα τοῦ κώδικα Paris. Suppl. Gr. 652 (σ. 57) βλ. τὶς διατριβὲς τῶν Κ. Παπαδάκη καὶ Δ. Χατζημιχαήλ¹⁰. ζ) Νεώτερη βιβλιογραφία γιὰ τὸν Σεβαστὸ Κυμινίτη (σ. 59) βλ. στὴν μελέτη τῆς Ἰωάννας Κόλλια¹¹. η) Γιὰ τὸν Λάμπρο Φωτιάδη, κτήτορα τοῦ κώδικα Paris. Suppl. Gr. 1366 (σ. 59), βλ. τὴν μελέτη τῆς Λίλιας Διαμαντοπούλου¹².

Τὸ τέταρτο κεφάλαιο τῆς εἰσαγωγῆς (σσ. 80-105) εἶναι ἀφιερωμένο στὴν κριτικὴ θεώρηση τῶν κωδίκων: τὰ χειρόγραφα κατατάσσονται σὲ τρεῖς οἰκογένειες ποὺ ἀνάγονται σὲ κοινὸ ἀρχέτυπο, καὶ καταρτίζεται τὸ στέμμα (σ. 105). Τὸ τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ εἰσαγωγικοῦ τμήματος (σσ. 106-108) ἀναφέρεται στὴν μέθοδο καταρτισμοῦ τοῦ κειμένου. Ἐκτενὴς βιβλιογραφία (σσ. 109-120) συμπληρώνει τὴν ἐνότητα. Λεῖπει ὅμως ἓνα εὐρετήριο τῆς εἰσαγωγῆς, ποὺ θὰ διευκόλυνε τὸν ἀναγνώστη.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἔκδοσις τοῦ κειμένου (σσ. 121-149), μὲ ἐκτενὲς κριτικὸ ὑπόμνημα καὶ μὲ γαλλικὴ μετάφραση στὶς ζυγὲς σελίδες.

8. Ι. ΒΑΣΣΗΣ, Ἀνδρέας Δῶνος. Ὁ ἓνας λόγιος κωδικογράφος στὴν Κρήτη τοῦ 16ου αἰώνα, στὸν τόμο *Παιδεία καὶ πολιτισμὸς στὴν Κρήτη. Βυζάντιο – Βενετοκρατία. Μελέτες ἀφιερωμένες στὸν Θεοχάρη Δετοράκη*, Ἡράκλειο 2008, 99-114. Βλ. ἐπίσης F. CICCOLELLA, *Greek in Venetian Crete: Grammars and schoolbooks from the Library of Francesco Barozzi*, στὸν τόμο *Teachers, Students and Schools of Greek in The Renaissance*, Leiden 2017, 371-393, μελέτη ποὺ κυκλοφόρησε προφανῶς μετὰ τὴν παράδοσις τοῦ παρουσιαζόμενου βιβλίου στὸ τυπογραφεῖο.

9. Γιὰ τὸν Νικόλαο Ραβδά βλ. προσφάτως Γ. ΣΤΟΓΙΑΣ, Ὁ Νικόλαος Ραβδάς καὶ τὸ βασιλικὸν χρυσουργίον. Προβλήματα ἀριθμητικὰ καὶ ζητήματα κοπῆς νομισμάτων στὴν ὑστεροβυζαντινὴν περίοδο, στὸν τόμο *Ἐπιστήμη καὶ τεχνολογία. Ἱστορικὲς καὶ ἱστοριογραφικὲς μελέτες* [Ἐταιρεία μελέτης καὶ διάδοσης τῆς ἱστορίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνολογίας 1], Ἀθήνα 2013, 67-95.

10. Κ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, *Ματθαῖος Καμαριώτης. Τὸ θεολογικὸ του ἔργο, μετὰ ἐκδόσεως ἀνεκδότων ἔργων του*, Θεσσαλονίκη 2000, 153-157 (=http://hdl.handle.net/10442/hedi/23093) καὶ Δ. ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ, *Ματθαῖος Καμαριώτης: συμβολὴ στὴ μελέτη του βίου, του ἔργου καὶ τῆς εποχῆς του*, Θεσσαλονίκη 2002, 298-299 (=http://hdl.handle.net/10442/hedi/20545).

11. Ι. ΚΟΛΛΙΑ, Ὁ Σεβαστὸς Κυμινίτης καὶ ἡ ἵδρυσις τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Τραπεζοῦντας. *Ἑλληνικά* 30 (1977-1978), 280-306.

12. Λ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, Ὁ Λάμπρος Φωτιάδης (1752-1805) ποιητής, *Μνημοσύνη* 19 [Πρακτικὰ συνεδρίου «Λόγιοι τῆς Τουρκοκρατίας»], Ἀθήνα 2013, 289-314.

Συνολικὰ πρόκειται γιὰ ἐπιμελημένη καὶ καλαίσθητη ἔκδοση. Παραφωνία ἀποτελεῖ στὴν ἔκδοση τοῦ κειμένου τὸ ὅτι σὲ περιπτώσεις ἐκθλιψης, ἢ ἀπόστροφος προσκολλᾶται στὸ φωνῆεν τῆς λέξης ποὺ ἀκολουθεῖ χωρὶς διάστημα (βλ. π.χ. *δ'έκ, ἀνθ'ῶν, θ' Ἡρακλέα* καὶ ἄλλα παρόμοια), κάτι ποὺ προφανέστατα ὀφείλεται στὸ ὅτι ἐφαρμόζεται ἡ ὀρθογραφικὴ συνήθεια τῶν γαλλικῶν, ποὺ δὲν ἀκολουθεῖται ὅμως σὲ ἐλληνικὰ κείμενα. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτό, τὸ βιβλίο συντελεῖ στὴν καλύτερη γνωριμία μας μὲ τὸ ἔργο τοῦ Πεδιασίμου καὶ ἀποτελεῖ σημαντικὴ συμβολὴ στὴν μελέτη τῆς λογοτεχνίας τῶν παλαιολογείων χρόνων.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΛΑΜΠΑΚΗΣ

Ἰνστιτοῦτο Ἱστορικῶν Ἑρευνῶν/ΕΙΕ